

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

А. О. Шевченко, В.В. Пилипенко

Резюме. У статті розглянуто сучасний стан інвестиційної діяльності України та Європейського Союзу. Визначено обсяг інвестицій, структуру іноземних інвестицій в економіку держави з країн-членів ЄС. Проведено оцінку обсягів інвестицій з України в країни Європейського Союзу. Висвітлено причини низького рівня інвестиційної привабливості української економіки, запропоновано шляхи покращення становища.

Ключові слова: інвестиції, іноземні інвестиції, інвестиційна діяльність, Україна, Європейський Союз.

Постановка проблеми. Інвестиції відіграють центральну роль в економічному процесі, вони визначають загальний ріст економіки. Внаслідок інвестування коштів в економіку збільшуються обсяги виробництва, росте національний прибуток, розвиваються галузі та підприємства, що найбільшою мірою задовольняють попит на ті чи інші товари та послуги [1, с. 176].

У процесі співпраці України з ЄС особливого значення набуває проблема залучення іноземних інвестицій, вирішенню якої сприяє поліпшення інвестиційного клімату в країні, зумовлене дією макроекономічних факторів.

Рівень прямих іноземних інвестицій з ЄС в Україну щороку зростає, навіть якщо інвестиційний клімат України як і раніше не вважається досить сприятливим згідно міжнародних оцінок.

Таким чином, актуальність даної статті визначається необхідністю систематизації тенденцій та закономірностей розвитку інвестиційних відносин між Україною та членами інтеграційного угруповання ЄС на сучасному етапі розвитку світового господарства, а також необхідністю визначення нових шляхів покращення інвестиційної привабливості України.

Аналіз останніх публікацій й досягнень. У провідних економічних виданнях широко обговорюють і глибоко вивчаються проблеми інвестування, зокрема: М. Кравченко, І. Хоменко, І. Бланк, Б. Губський, А. Пересада, С. Захарін, М. Лесечко та А. Чемерис. Аналіз наукових досліджень у цій галузі свідчить, що позитивний інвестиційний клімат є основною передумовою активізації інвестиційної діяльності в Україні. Інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і закордонних інвесторів. Треба зазначити, що дослідження цієї проблеми започаткували зарубіжні вчені В. Бернс, П. Хавранек, Г. Бірман, С. Шмідт, Г.Й. Грейсон, А.А. Робічек і С.К. Майерс та ін.[2, с. 158].

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є розробка пропозицій щодо активізації інвестиційної діяльності України та Європейського Союзу, рекомендацій щодо покращення умов інвестування в економіку України, на основі проведеного аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності України та ЄС, перспектив її розвитку. На основі досліджень, які були проведені в ході даної роботи, зроблені висновки з визначенням шляхів покращення інвестиційного клімату. Теоретичний матеріал ґрунтується на основі Законів України, постанов Верховної Ради України з питань регулювання інвестиційної, фінансово-кредитної політики, даних статистики України, а також робіт економістів.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні методики оцінки інвестиційної привабливості Standard & Poors Rating Services, Fitch Ratings у 2010 році підвищили довгостроковий рейтинг України на один щабель, який характеризується стабільним рівнем розвитку[3]. Автори Heritage Foundation / Wall Street Journal у своєму звіті зведеного Індексу економічної свободи 2010 зазначили, що через обтяжливу бюрократію та правила в Україні стримується приплив інвестицій (Рис. 1. Динаміка інвестиційної свободи України протягом 2001-2011 рр.) [4].

Тим не менше країна розглядається потенційно привабливою для інвестування завдяки наступним перевагам:

- 46 мільйонів споживачів – один з найбільших ринків Східної Європи;
- Високий науково-освітній потенціал - потужна мережа університетів та науково-дослідних центрів;
- Наявність кваліфікованої конкурентноспроможної робочої сили - згідно з даними дослідницької компанії „BrainBench” Україна посідає 4-те місце у світі за кількістю дипломованих професіоналів у сфері hi-tech;
- Стратегічно зручне географічне розташування – Україна знаходиться на перехресті торгівельних шляхів Схід-Захід та Північ-Південь;
- Широко розвинена транспортна інфраструктура – залізниці, порти в Чорному морі та загальноєвропейські транспортні коридори;
- Велика кількість успішно реалізованих інвестиційних проектів провідних міжнародних компаній – Kraft Foods, Coca-Cola, Hewlett Packard, Cargill, Knauf, Ядзакі-Україна, Raiffeisen Bank тощо.

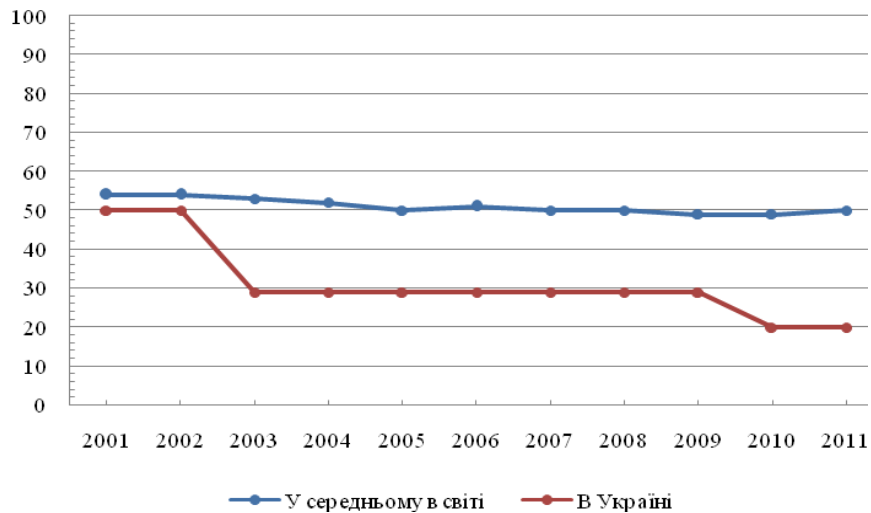

Рис. 1. Динаміка інвестиційної свободи України протягом 2001-2011 рр., % [4].

знизився з 79,2% у 2010 році до 78,8% у 2011 році. Обсяг прямих іноземних інвестицій з країн ЄС становить 35,225,2 млрд доларів США, що зросло на 19,3% порівняно з даними на 1 липня 2010 р. (31,7 млрд доларів США) - до 37,7 млрд доларів, що становить 79,8% загального обсягу інвестицій до України.

Перелік найбільших країн-інвесторів зберігся незмінним: це Кіпр, Німеччина, Австрія, Великобританія та Нідерланди.

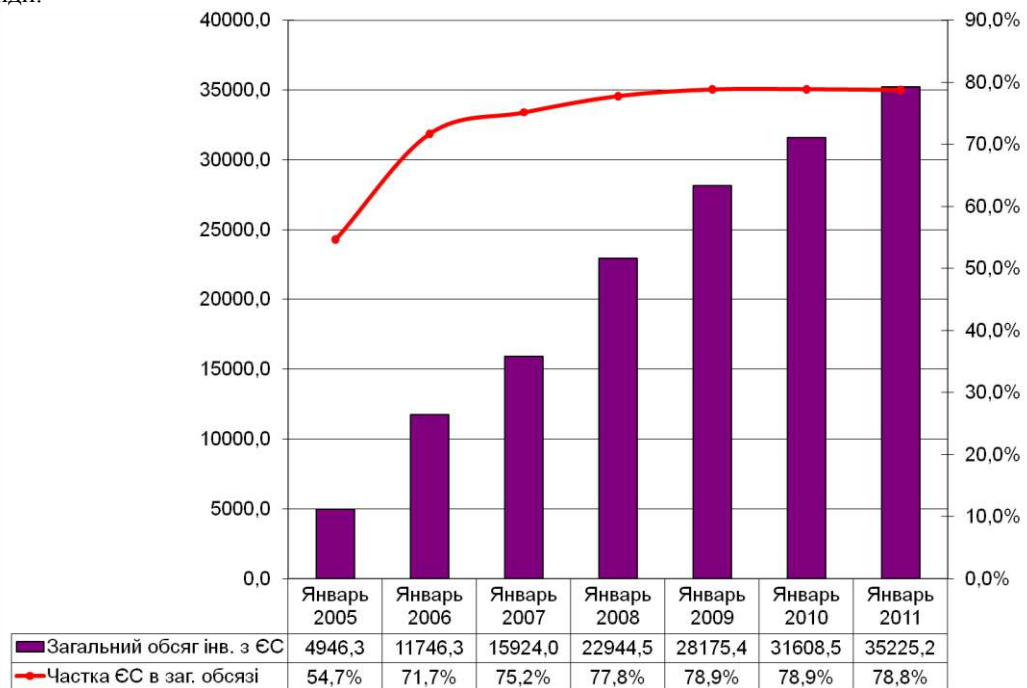

Рис. 2. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну з країн ЄС, млн. дол. США [6].

Як і у випадку з торгівлею товарами та послугами, у русі іноземного капіталу в 2010 р. зросла роль Російської Федерації як партнера України, хоча в надходженнях прямих іноземних інвестицій її значення залишається значно меншим, ніж значення країн ЄС (Рис. 3. Загальний обсяг ПІІ в Україну у розрізі ключових країн-партнерів).

Значні інвестиції країн Євросоюзу зосереджені у промисловості (35% загального обсягу прямих інвестицій з ЄС станом на 1 липня 2010 р.) та фінансовому секторі (33%), що було зумовлено потребою рекапіталізації банків, які постраждали внаслідок кризи. Присутність іноземного капіталу стала, таким чином, важливим чинником відновлення стабільності банківської системи країни [5].

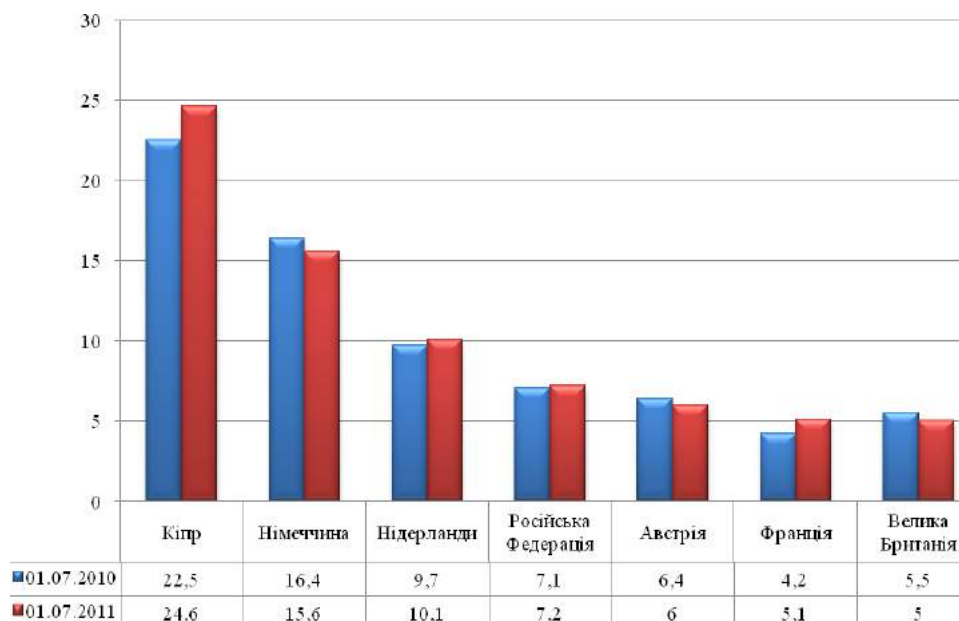

Рис. 3. Загальний обсяг ПІІ в Україну у розрізі ключових країн-партнерів [6].

Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій внесено в металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів; у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів і в хімічну та нафтохімічну промисловість. У фінансових установах акумульовано 32,4% прямих інвестицій, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям - 10,0% та на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку - 9,4% (Рис. 4. Структура інвестицій в Україну з країн-членів Європейського Союзу (2010)).

Водночас, різні країни ЄС мають різні інвестиційні преференції. Так, інвесторами з Кіпру до підприємств промисловості інвестовано 3 млрд 150,9 млн дол (27,1% до загального обсягу інвестицій з країни), організацій і установ, що здійснюють фінансову діяльність - 2 млрд 203,6 млн дол (19,0%), операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям - 2 млрд 102,7 млн дол (18,1%) [5].

З Німеччини та Нідерландів до підприємств промисловості надійшло 5 млрд 422,1 млн дол (73,6%) та 1 млрд 993,3 млн дол (41,7%) відповідно, у тому числі переробної - 5 млрд 383,2 млн дол (73,1%) та 1 млрд 710,1 млн дол (35,8%) [7].

В розрізі видів промислової діяльності основну частку інвестицій з ФРН спрямовано до підприємств, які здійснюють:

- металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – 65% (4,6 млрд дол.США);
- виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 4% (271 млн дол.США);
- хімічне та нафтохімічне виробництво – 3% (218 млн дол.США).

Можна також відзначити, що станом на 01.01.2010 р., на території України було зареєстровано 1 478 підприємств з німецьким капіталом.

Інвесторами з Австрії та Франції найбільше інвестицій внесено до фінансових установ - 2 млрд 033,6 млн дол (71,2%) та 2 млрд 016,4 млн дол (84,6%) відповідно.

З Великої Британії в організації, які здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, інвестовано 553,3 млн дол (23,6%), у підприємства промисловості - 550,3 млн дол (23,4%), а також торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку - 446,6 млн дол (19,0%).

Протягом січня – вересня 2010 року обсяг інвестицій з Великої Британії в економіці України зменшився на 22 млн. дол. США та склав 2 285 млн. дол. США (5,4 % від загального).

Що стосується прямих інвестицій з України до країн ЄС, їх обсяг на 1.07.2011 р. становив 6 млрд 574 млн дол, або 94,8% загального обсягу інвестицій з України (на 1 липня 2010 р. - 6 млрд 458,9 млн дол, 95,5%). При тому що загальний обсяг ПІІ з України до інших країн досягнув рівня 6,9 млрд дол. США.

Рис. 4. Структура інвестицій в Україну з країн-членів Європейського Союзу (2010) [5]

Найбільші обсяги інвестицій на 1 липня 2011 р. спрямовано до Кіпру - 6 млрд 389,3 млн дол (97,2% загального обсягу інвестицій в країни ЄС). Друге та третє місця за обсягами інвестицій посідають Латвія та Польща, в економіку яких з України надійшло відповідно 87,0 млн дол та 51,1 млн дол США.

Переважна частка українських інвестицій до Кіпру здійснена резидентами, що зареєстровані за видом економічної діяльності "операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям", до Латвії - установами фінансової діяльності, до Польщі - підприємствами торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку.

Підсумовуючи результати огляду ситуації на ринку капіталу, відзначимо певне поживлення притоку капіталу в Україну. Однак річні обсяги надходження залишаються значно меншими за передкризові.

Для того, щоб бути конкурентноспроможною у світовому масштабі і продовжувати економічний ріст, Україні потрібно залучити значно більше інвестицій. Сприятливий інвестиційний клімат відіграє дуже важливу роль у досягненні цього [7].

На даному етапі Уряд впровадив такі заходи, спрямовані на покращення інвестиційного клімату:

- прийнято основоположні закони, які в основному відповідають європейським принципам регулювання підприємницької діяльності;
- створено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України з метою супроводження інвестиційних проектів в режимі "єдиного вікна";
- прийнято Закон України "Про державно-приватне партнерство", що визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні;
- створено Раду вітчизняних та іноземних інвесторів;
- Верховною Радою України прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" (щодо прав концесіонерів) в частині посилення державних гарантій прав концесіонерів;
- Податковим кодексом України запроваджено ряд стимулюючих преференцій для інвесторів;
- здійснюється виконання заходів Програми економічних реформ "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава";
- прийнято Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності (щодо скорочення дозвільних процедур у будівництві)".

Підготовку та реалізацію заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату і залучення іноземних інвестицій потрібно здійснювати у визначеній послідовності, тобто за такими етапами:

- дослідження інвестиційного потенціалу України;
- вибір пріоритетних галузей та технологій;
- розробка способів залучення інвестицій;
- реалізація розробленої політики та контроль за її виконанням

У покращенні ефективності і взаємовигідності зовнішньоекономічних відносин важливим і істотним є здійснення низки перетворень у сфері законодавства, макро- і мікроекономічної політики.

Нижче наведено дещо неповний список заходів, які, на наш погляд, потрібно здійснити для досягнення довіри інвесторів:

1. Державно-адміністративна реформа, яка змогла би надати нове визначення принципам роботи державних установ, допомагаючи їм перейти від конкурування з бізнесом до сприяння йому, зменшити рівень бюрократії покращити прозорість прийняття рішень.

2. Боротьба з корупцією на всіх рівнях.

3. Підвищення послідовності, прозорості та передбачуваності законодавства.

Непослідовність законодавчих актів (акти з найбільшими посиланнями - Цивільний та Господарський Кодекси) вносить невизначеність і ускладнює дотримання закону. Часта і раптова зміна законів, що має місце в Україні, підриває довіру інвесторів. Український уряд має встановити практику проведення регулярних консультацій з бізнесом щодо основних законодавчих і регуляторних ініціатив.

4. Покращення дієвості закону.

Захист прав інвесторів часто залежить від застосування законодавства судами. Для цього необхідно мати незалежну судову систему з процедурами, які не дають можливості для неналежного застосування закону чи недбалого управління. Недостатнє фінансування української судової системи підриває її незалежність і професійність.

5. Покращення захисту прав власності.

Існуюче українське законодавство не надає достатнього захисту правам міноритарних акціонерів, що часто призводить до необмеженого контролю над підприємствами з боку мажоритарних акціонерів.

6. Дерегулювання підприємницької діяльності.

Надмірне регулювання підприємницької діяльності з боку уряду у формі ліцензій, числених документів і умов для реєстрації, надмірних перевірок, втручання в бізнес, є, на думку інвесторів, основними перешкодами для бізнесу в Україні [8, с. 97].

Пріоритети інвестиційно-інноваційної діяльності України

1. Енергоефективність, енергозбереження та диверсифікація джерел енергетичних ресурсів: модернізація енергетичної інфраструктури; розробка і виробництво новітніх енергетичних установок, в тому числі тих, що використовують енергію вітру, сонця та інших альтернативних джерел енергії; видобуток нафти, газу та вугілля; модернізація газотранспортної системи.

2. Аграрно-промисловий комплекс: створення нових, модернізація та технічне переобладнання діючих потужностей з виробництва, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції; оновлення парку сільськогосподарської техніки за рахунок продукції вітчизняного виробництва; будівництво комплексів для відгодівлі великої рогатої худоби.

3. Розвиток інфраструктури та житлового будівництва: будівництво і реконструкція доріг загальнодержавного значення в межах міжнародних транспортних коридорів; будівництво і реконструкція міжнародних аеропортів та вокзалів, інших об'єктів інфраструктури, визначених Державною цільовою програмою підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Євро - 2012; будівництво і реконструкція морських портів; реконструкція систем тепло-, водопостачання та водовідведення житлове будівництво.

4. Машинобудування: атомне машинобудування, авіабудування та ракетно-космічна галузь; суднобудування; виробництво сільськогосподарської техніки, обладнання та комплектуючих виробів для виробництва, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції; виробництво вантажно-підйомної та дорожньої техніки; виробництво нафтогазопромислового обладнання та бурового інструменту; виробництво гірничошахтного та гірничорудного обладнання.

Співробітництво з ЄС Україні варто найбільше зосередити в наступних секторах: у транспорті і телекомунікації; пріоритетним є подальший розвиток загальноєвропейського транспортного коридору, безпеки доріг, морського та авіаційного транспорту; розвиток інфраструктури через інвестиційну політику. В енергетичному секторі Україна має стратегічне значення для ЄС, як транспортер російського газу. Тому важливими елементами є безпека енергопостачання, транспортування та інтеграції ринку електроенергії та газу до Європи. Співпраця в галузі охорони навколишнього середовища є не менш важливою [9, с. 50].

Поліпшення бізнесового середовища залишається болючим пріоритетом для України. Інвестори повинні мати змогу приймати рішення, опираючись на такі критерії як ефективність, і бути впевненими у безпеці їхніх інвестицій. Для інвесторів основним питанням є можливість реінвестування. Важливим напрямом діяльності влади у цьому напрямку повинна бути розбудова інфраструктури інвестицій за європейським досвідом, а також створення підприємницького середовища та викорінення корупції заради формування позитивного інвестиційного клімату.

Висновки. Таким чином, інвестиції із країн ЄС дуже важливі для української економіки. Потенційно Україна може бути однією з провідних країн-реципієнтів прямих та портфельних іноземних інвестицій. Цьому сприяє її величезний внутрішній ринок, порівняно кваліфікована й водночас дешева робоча сила, значний науково-технічний потенціал, великі природні ресурси та наявність інфраструктури, хоч і не надто розвиненої. Проте притоку в інвестиційну сферу приватного національного й іноземного капіталу перешкоджають політична нестабільність, інфляція, недосконалість законодавства, нерозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення. [10, с. 233] Розширення ЄС на Схід, найімовірніше, матиме позитивний вплив на потоки прямих європейських інвестицій в Україну. Останні хвилі розширення ЄС надали нові можливості для розвитку співпраці України з Євросоюзом, у тому числі в контексті залучення європейського капіталу. Компанії Євросоюзу в рамках реалізації стратегій розвитку розглядатимуть можливості подальшого розширення діяльності, нових ринків та факторів продуктивності. Цим може скористатися Україна, яка має порівняно нижчі витрати на кваліфіковану робочу силу, місткий внутрішній

ринок (у разі подальшого зростання ВВП та продуктивності праці) та розташована на кордоні розширеного ЄС. Необхідно відзначити, що бар'єри і ризики для інвестицій залишаються досить високими. Інвестиційний клімат у державі надалі залишається несприятливим через недостатній рівень захисту права власності, в тому числі державної, а також недосконалість законодавства з корпоративного управління та низьку корпоративну культуру.

Література

1. Зачепило П. І., Скоропад І. С. Інвестиційна ситуація в Україні: проблеми формування та заходи щодо поліпшення/ Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.6, с. 176-183.
2. Біляк Н. І. Аналіз макроекономічних чинників інвестиційного клімату України/ Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7, с. 158-162.
3. Standard and Poors Ratings Services [Електронний ресурс]: // - Режим доступу: <http://www.standardandpoors.com/ratings/en/eu/?rpqSearch=NO&pageNav=No&searchField=Entity&searchText=Ukraine&find.x=14&find.y=12>
4. Heritage Foundation/ Wall Street Journal [Електронний ресурс]: // - Режим доступу: <http://www.heritage.org/Index/Country/Ukraine#investment-freedom>
5. Міжнародний діловий журнал Image.ua [Електронний ресурс]: // - Режим доступу: <http://image.ua/?p=1302>
6. Державна служба статистики [Електронний ресурс]: // - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]: // - Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua/>
8. Самойлова Т. Інвестиції капіталу та інвестиційний клімат в Україні // Галицький економічний вісник. — 2009. — № 1. — С. 95-100. — (проблеми мікро- та макроекономіки України).
9. Мартиновський, В. С. Дослідження інвестиційного клімату України [Текст] / В. С. Мартиновський, Г. Г. Шиян // Економіка харчової промисловості. – 2011. – №2. – С. 48–50. – На укр. яз.
10. Долга І. М., Коваль Г. І. Роль України на ринку прямих іноземних інвестицій/ Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – Вип. 3, с. 231-235.

УДК 657.37

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Ю.С. Шингур, М.М. Панкова

Резюме. В данной статье исследуются процедуры формирования и использования информации главных форм финансовой отчетности на предприятиях угольной промышленности, а также пути совершенствования данной информации.

В ходе написания данной статьи были использованы как общенаучные, так и специфические методы познания: методы индукции и дедукции; логического анализа и синтеза; сравнения, ассоциации и аналогии; детализации, группирования и т.д. Также широко использован системный подход к использованию принципов и методик составления финансовой отчетности.

Ключевые слова: Финансовая отчетность, формы финансовой отчетности, показатели финансовой отчетности, угольная промышленность.

Теоретические и методологические аспекты формирования финансовой отчетности требуют дальнейшего совершенствования, приведения в соответствии с требованиями реальной экономики с учетом особенностей отраслевой конкуренции угольной промышленности.

Необходимым условием принятия обоснованных управленческих решений участниками рыночных отношений является наличие достоверной и исчерпывающей информации. В современных динамических условиях ведения хозяйственной деятельности роль информации существенно возрастает. Основным средством коммуникации и ключевым элементом системы информационного обеспечения субъектов рыночной среды считается финансовая отчетность предприятия. Вопросы качества финансовой отчетности как источника информации об имущественном и финансовом состоянии предприятия, а также результаты его хозяйственной деятельности за отчетный период находятся в поле зрения как ученых, так и практиков [1, с.20].

Результаты исследования проблем возникающих при составлении финансовой отчетности, показали, что процесс формирования показателей форм отчетности в целом, удовлетворяет информационные потребности пользователей Украины. Однако важной проблемой является неоднозначная интерпретация данной информации, что в свою очередь, может привести к непоправимым управленческим ошибкам. Решение данных проблем, в первую очередь, зависит от уровня их теоретического, методологического и структурно – методического изучения, а также обобщений, которые являются научными принципами разработки практических рекомендаций относительно повышения качества и полезности информации финансовой отчетности предприятий угольной промышленности.

Исследования информационного и структурного процесса формирования финансовой отчетности и практики ее использования согласно с Положениями (стандартами) бухгалтерского учета, позволили выявить наличие множества недостаточно разработанных и несогласованных вопросов, которые влияют на использование информации для обоснования и принятия решений. Поэтому возникла объективная